

Петрига О.М., к.е.н., доцент

Дніпровська філія університету Україна

Прус Ю.О., к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Основними складовими ринкового механізму, як відомо, є попит, пропозиція і ціна. Ціна – грошовий вираз вартості товару, яка залежить з одного боку, від вартості товару, а з іншого – від величини самої грошової одиниці, якою її вимірюють. Ціна в ринковій економіці є загальним регулятором процесу суспільного виробництва, про що слід завжди пам'ятати, який разом з іншими регуляторами держави (податком, дотаціями, валютним курсом та ін.) суттєво впливає на діяльність усіх суб'єктів господарювання. Значення ціни для процесу відтворення визначаються її основними функціями: вимірювальною, стимулюючою, розподільчою, орієнтувальною, зрівноважувальною та інформаційною. Виконуючи їх, ціни мають відображати суспільно необхідні витрати виробництва, враховуючи при цьому якість продукції і платоспроможний попит на неї. Тільки за таких умов ціни сприятимуть підвищенню ефективності виробництва продукції, що є основною метою кожного суб'єкта господарської діяльності. Отже, актуальність вибраної нами теми досліджень не викликає сумніву.

Товарна форма суспільного виробництва є передумовою дії закону вартості, який вимагає еквівалентності в обміні результатами господарської діяльності між різними виробниками. Відповідно до цього закон вартості є основним законом ціноутворення. Ціноутворення – процес формування цін, визначення їх рівнів та співвідношень. У ринковій економіці ціноутворення відбувається стихійно. В умовах ринкової конкуренції, яка потребує постійного захисту держави, ціни формуються під впливом попиту та пропозиції. А тому заходи впливу держави на процес ціноутворення є невід'ємними складовими державного регулювання економіки. При цьому слід пам'ятати, що ідеальної загальної та повної свободи ціноутворення ніколи не було.

Державне регулювання цін – втручання держави в процес ринкового ціноутворення з метою перерозподілу прибутку між різними групами підприємств,

стимулювання структурної перебудови та підвищення ефективності економіки, розв'язання соціальних завдань та ін.

Регулювання державою цін істотно впливає на рівень формування внутрішніх цін на продукцію (товари).

Держава, виконуючи функції регулювання цін, має впливати на процес ціноутворення, корегуючи функціонування економіки в напрямку досягнення рівноваги цін на якомога ширше коло товарів (продукції, послуг), що є позитивом здорової економіки (її зміцнення). Ціноутворення – явище досить складне.

Цінова еквівалентність досягається завдяки ціновій політиці такого співвідношення цін на різні групи товарів (продукції), яке забезпечує рентабельну діяльність як підприємств, що їх виробляють і реалізують, так і підприємств, що їх купують.

Ринкова ціна (ціна продажі товару, ціна угоди) - ціна, погоджена продавцем і покупцем, тобто ціна, по якій товар буде реально проданий. Вона формується під дією великої кількості факторів, які визначають стан відповідного ринку. Процес формування ринкових цін пов'язаний перш за все з рівнем витрат на виробництво і реалізацію продукції, тобто безпосередньо з діяльністю конкретного виробника. В той же час, підприємство при формуванні ціни орієнтується на середні по галузі витрати виробництва і середню норму прибутку, що склалась в галузі та стан фінансової системи і ін. (рівень і тенденції доходів населення, покупну спроможність грошової одиниці, рівень і динаміку інфляції та ін.). Для підприємств ціна є засобом відшкодування витрат на виробництво і реалізацію продукції (товарів, послуг) та здійснення принципу господарського розрахунку (самоокупності і самофінансування - за рахунок отримання прибутку), оскільки їх рівень повинен бути таким, що забезпечує не тільки відшкодування витрат підприємства, а й одержання прибутку.

Ціна товару має задовольняти інтереси як виробників (забезпечувати відшкодування витрат з певною прибутковістю), так і споживачів товару (отримувати економічну і соціальну вигоду від його придбання). Через ціну в суспільстві формується більшість економічних відносин.

Вона включає різновиди непрямих податків (податок на додану вартість, акцизний збір, торговельні надбавки або знижки та ін.).

Зміна цін на товари (продукцію, послуги) значною мірою впливає на те, що одні суб'єкти господарювання свої доходи збільшують, інші - зменшують. Підвищення цін стимулює їх виробництво, а зниження - придбання їх і споживання.

За допомогою нижчих цін на продукцію (сировину і матеріали) підприємства заохочуються знижувати витрати на виробництво і реалізацію продукції, застосовуючи нові технології і машини та передові методи організації праці, отримуючи в результаті цього додатковий прибуток.

У такий спосіб ринкові ціни забезпечують збалансованість попиту і пропозиції. Державне регулювання цін, як свідчить досвід розвинутих країн світу, здійснюється з використанням правових, адміністративних і економічних методів регулювання.

Ціни мають постійно контролюватися і регулюватися підприємствами та державою, відповідно до змін кон'юнктури ринку та необхідністю уточнення прийнятої стратегії ціноутворення.

При регулюванні цін на продукцію паливно-енергетичного комплексу слід враховувати, що ефективність та інтенсивність суспільного виробництва значною мірою залежить від його енергозабезпеченості, бо енергетика створює особливі матеріальні енергетичні ресурси, які зумовлюють функціонування практично всього виробничого комплексу економіки країни.

Будь-який виробничий процес чи будь-який вид обслуговування пов'язаний з використанням електроенергії. Електрифікація і автоматизація виробництва є основою розвитку продуктивних сил.

З погляду забезпечення належної безпеки, надійності електропостачання та підвищення ефективності використання, як на нашу думку, виробництво і реалізація електроенергії, особливо АЕС, газу та продукції нафти має бути монополією держави. Крім цього, держава для здійснення регулювання цін на енергетичні ресурси в ринкових умовах господарювання, має мати необхідну кількість нафтопереробних заводів, заправних бензоколонок та ін.

Нині діючі ціни (тарифи) на енергоносії, транспорт та послуги, як свідчить аналіз їх, є занадто високими - монопольно-високими та навіть спекулятивними, є недоступними для більшості споживачів. Практика планування їх подальшого, щорічного підвищення, як і іноземної валюти, замість зниження їх собівартості, є не що інше, як економічна диверсія.

Не обгрунтоване економічно державою підвищення цін (тарифів) на електроенергію, газ, бензин та ін. енергоресурси в ринкових умовах господарювання за відсутності державного регулювання економіки країни руйнівню діє на економіку всіх видів підприємств, галузей та всієї країни, є гальмом розвитку НТП та виробництва, в цілому погіршує якість виробництва продукції та надання

послуг підприємствами і установами соціальної інфраструктури (лікарень, шкіл, дитячих садків, ВНЗ освіти та ін.), значно погіршує соціально-економічний стан населення всієї країни, не сприяє вирівнюванню умов життя між містом і селом та сприяє необґрунтованому підвищенню цін практично на всі види продукції і надання послуг та поглиблення паритету цін на продукцію окремих галузей.

Для зниження цін і тарифів на енергоносії та товари (продукцію), які мають важливе соціально-економічне значення для життєдіяльності людини (ліки, продукти харчування, будматеріали для будівництва і ремонту житла та об'єктів соціальної інфраструктури і ін.), як на нашу думку, в країні назріла нагальна економічна необхідність прибрати або значно зменшити податок на додану вартість (ПДВ) та збільшити його на предмети розкоші, як це робиться у Франції, Німеччині, Італії, Японії та в ін. країнах.

Енергетичні ресурси і ціни (тарифи) на них мають працювати на економіку всієї країни та покращення добробуту населення.

Вони мають бути вагомими чинниками підвищення ефективності всього суспільного виробництва.

Важливе значення, що до цього, має розробка паливно-енергетичного балансу (ПЕБ) країни з оптимальною структурою надходження (виробництва) і використання різних видів енергетичних ресурсів.

Основним завданням розробки і дотримання ПЕБ, на що слід приділяти особливу увагу уряду, є ефективне і надійне забезпечення потреб країни і населення в дешевій енергії високої якості з прийнятними техніко-економічними показниками, які б сприяли економічному розвитку всього господарства країни та покращенню соціально-економічного стану її населення.

Література:

1. Завгородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник – Львів: Вид. НУ «Львівська політехніка», 2005 – 714 с.
2. Державне регулювання економіки: Навч. пос./Калетнік К.Г., Мазур А.Г. – К.: Ніка, 2011. – 128 с.
3. Ціни і ціноутворення. /Шкварчук Л.О. – К.: Кондор, 2004.